

Nr 351.

Av herr **Lundquist** i Rotebro m. fl., om årligt understöd till änkefru *Emma Kleberg*.

Svenske undersåten, civilingenjören John Lennart Wilhelm Kleberg var under en följd av år representant i Petersburg, numera Leningrad, för svenska industrier och inträdde en tid efter världskrigets utbrott såsom delegat i svenska röda korset för dess hjälp- och sjukvårdsverksamhet bland krigsfångar i Ryssland.

Enligt vad uppgivits, beordrades Kleberg på våren 1918 att i röda korsets uppdrag begiva sig till Tashkent. I januari månad 1919 utbröto oroligheter därstädes. Bolsjevikerna företogo en hel del häktningar av ej blott ryssar utan ock bland därvarande utlänningar. Därvid förgrepo sig bolsjevikerna jämväl å i staden varande rödakorsdelegater, nämligen representanter för svenska och danska röda korset. Sålunda blevo den 23 januari 1919 bl. a. även Kleberg och ingenjören Harald Hall häktade. Kort efter häktningarna lade bolsjevikerna beslag å Klebergs lösegendom, som bestod av kläder, penningar, diverse konstföremål m. m. Enligt en inom handelsdepartementet verkställd utredning skall lösegendomen ha uppskattats till ett värde av cirka 20,000 kronor. Ifrågasvarande, av bolsjevikerna beslagtagna egendom, blev aldrig återställd. På natten till den 24 januari 1919 avrättades Kleberg.

Mordet på Kleberg ha vederbörande ryska myndigheter lämnat utan gottgörelse. Detta uppmärksammades av 1924 års riksdag och föranledde dess konstitutionsutskott att i samband med framställande av anmärkningar beträffande förslaget till handelsavtal erinra även därom. Sedermera utlovades från regeringshåll att svenska regeringen skulle inleda förhandlingar med de socialistiska rådsrepublikernas union, så snart handelsavtal med nämnda stat undertecknats.

Sedan detta avtal vederbörligen ratificerats, gingo emellertid åren, utan att några förhandlingar blevo upptagna. Då fru Kleberg befann sig i tryckta ekonomiska förhållanden, gjorde hon år 1927 en framställning till Kungl. Maj:t om gottgörelse i anledning av den förlust, som avrättningen av hennes försörjningspliktige son innebar. Ifrågasvarande framställning blev föremål för beslut av Kungl. Maj:t den 27 maj 1927, varvid bl. a. uttalades, att Kungl. Maj:t funne det behjärtansvärt, att, i avvaktan på en eventuell uppgörelse rörande Klebergs avrättning med den därför skadeståndsskyldige, någon ekonomisk lindring bereddes åt änkefru Kleberg, vilken berövats en försörjningspliktig son och till följd därav utsatts för ekonomiska svårigheter; och bemyndigade Kungl. Maj:t drottningens centralkommitté att av de till kommitténs förfogande för understödsverksamhet bland rysslandssvenskar ställda medel till fru Kleberg utbetala en engångsersättning å högst 20,000 kronor, under förutsättning att fru Kleberg skriftligt förklarade sig till svenska statsverket överlåta sina mot

ryska staten — eller annan skadeståndsskyldig — riktade krav, i den mån dessa genom nämnda engångsersättning bleve gottgjorda.

Ifrågavarande belopp har även utbetalts men har icke visat sig tillräckligt för att skingra de ekonomiska bekymren. Fru Kleberg har emellertid upprätthållits av den vissa förhoppningen, att regeringen givetvis ej skulle underlåta att upptaga förhandlingar med de socialistiska rådsrepublikernas union om skadestånd och därvid tillvarata hennes intressen. — Beaktas bör, att enligt Kungl. Maj:ts beslut det av lotterimedel fru Kleberg beviljade beloppet skulle gå i avräkning å den skadeersättning, som kunde komma att lämnas av Sovjet. Det överskott, som då uppkomme, skulle givetvis tillfalla fru Kleberg. Uteblivandet av utlovade förhandlingar har betagit fru Kleberg möjligheten att få någon ersättning från sovjettryskt håll. — Åren ha emellertid gått och fru Kleberg har nått den höga åldern av 76 år, utan att ännu, efter 14 år, ersättningsfrågan lösts. Utlovade förhandlingar synas icke ha inletts. Ej heller har Kungl. Maj:t av lotterimedel lämnat någon ytterligare hjälp.

Det fru Kleberg av lotterimedel tilldelade beloppet, som ej blivit henne till den lättnad i den dagliga tillvaron, som förvisso var avsedd, kan näppeligen anses befria svenska staten från skyldighet att taga sig an fru Klebergs anspråk gentemot Sovjet. Här är dock fråga om en man, som i pliktuppfyllelse gent emot det allmänna måst offra sitt liv, varvid han jämväl rånats på sin hopsparade lön och egendom.

Såsom frågan ligger till, synes det vara en nationell hedersplikt, att Klebergs åldriga moder genom svenska statsmakternas försorg äntligen beredes en ekonomiskt tryggad återstod av sitt liv. Lämpligast synes denna fråga kunna ordnas i form av ett årligt utgående understöd jämte engångsersättning för egendom. I detta sammanhang erinras om att ingenjören Harald Hall i anledning av de lidanden, han fick utstå bl. a. vid den här ovan skildrade häktningen i Taschkent, av 1931 års riksdag efter motion bereddes ett årligt understöd av retroaktiv natur. Det till fru Kleberg nu ifrågasatta årliga understödet synes i likhet med vad som förekom i fråga om Hall böra bli retroaktivt, varvid retroaktiviteten lämpligen bör räknas från den 1 januari 1928. Vad fru Kleberg erhöll 1927 synes nämligen böra fattas som en gottgörelse för tiden från avrättningen till sistnämnda år. Vad slutligen beträffar det årliga belopp, varmed det i denna motion åsyftade understödet bör utgå, synes det ej skäligen kunna sättas lägre än 1,800 kronor.

Handlingar och intyg, bestyrkande förevarande framställning, bifogas.

På grund av vad sålunda anförts hemställes i denna motion,

att riksdagen ville besluta, att till änkefru Emma Kleberg skall, så länge hon lever, utgå ett årligt understöd av 1,800 kronor, räknat från och med den 1 januari 1928.

Stockholm den 21 januari 1933.

R. Lundquist
i Rotebro.

Carl Patric Ossbahr.

Edvard Lithander.

Avskrift.

Till Kungl. Utrikesdepartementet.

Undertecknad, anställd vid Petrograd-Beskickningens B-avdelning, vistades som Beskickningens delegat i Turkestan, varifrån jag hemkom i slutet av juni detta år, och på särskild begäran får jag härmed avgiva följande upplysningar, tyvärr försenade genom undertecknads sjukdom under sommarens lopp, angående det sorgliga öde, som drabbade den svenske rödakorsdelegaten Civilingenjör Johan Kleberg i Taschkent jan. 1919.

Vid min ankomst till Taschkent (två dagar efter den svenska delegationens avresa) omtalade för mig tvenne personer, vilkas vederhäftighet icke kan betvivlas, Överste Werner och Baron Gastheim, chef och souschef på den danska legationens byrå i Taschkent, de närmare omständigheterna, som voro förknippade med Klebergs och Pollaks död. Deras berättelse var i huvudsak följande:

Svenska Röda Korset förfogade över tvenne rum i herr Pollaks hus i Kuliakskaja. Det ena av rummen, i vilket Klebergs kassaskåp stod, uppläts inom kort till bostad åt den från Skobelev nyanlände Överste Werner, som övertog ledningen av den danska delegationens kansli. Herr Kleberg hade redan från sin ankomst till Taschkent sin bostad hos familjen Karotki vid en annan gata.

I — — — samlades de i Taschkent vistande tyska officerarna med löjtnant — — — i spetsen, vilka sammankomster rätt ofta upprepades. Kleberg var därvid aldrig närvarande och synes ej haft någon vetskap därom. Det härskade nämligen den största sekretess över dessa sammanträden, — — — Man måste taga för givet att bolchevikerna anade något, i synnerhet som den hemliga polisen alltid intresserade sig för utlänningarnas och speciellt tyskarnas förhållanden, men synes den icke haft tillräckligt bevismaterial för att våga inskrida.

Bolchevikerna avgingo dock med segern, efter blodiga gatustrider, varvid egendomligt nog det i första hand siktades på rödakorsbyrån i Kuliakskaja (än nu synas tvenne fullträffar på takåsen).

Efter de rödas seger igångsattes en förskräcklig terror och häktades alla, som voro det allra minsta misshagliga. Därvid arresterades i första hand Kleberg, Pollak och Werner, varpå inom kort Hall, kapten Bruun och de tyskar, som påträffades bl. a. Dr. Wiese och herr Kehler, anställda i tyska kommissionens tjänst.

Vi veta genom herr Halls och kapten Bruuns skildring Klebergs avhämtning från den gemensamma arresteringslokalen. Ett sedermera återfunnet ögonvittne (en ryss) omtalade att Kleberg och Pollak blevo skjutna vid dag gryningen och voro de sista, ty under tiden ingick just order om att arkebuseringen skulle upphöra, och hade det ifrågavarande vittnet därigenom skonats till livet, men satt under mer än 6 månader därefter i fängelse.

Kleberg hade däremot från början avhållit sig från tyskarna. Han överlämnade således åt den tyska kommissionens förvaltning den del av röda kors-material, som avsågs åt tyskarna och behöll endast ledningen av den reserv, som tillföll

öst.-ungrarna och önskade ha så litet att göra med tyskarna som möjligt, därtill var han en alltför försiktig och praktisk man, ty han ogillade på det bestämdaste kommissionens politiska förändringar. Vi få således antaga att bolchevikerna förmodat röda-korsbyrån varit en av kontrarevolutionens huvudkvarter, — — — men är denna förmodan endast ett antagande, som ej kunnat utredas, ty bolchevikerna ha aldrig velat lämna någon upplysning angående Klebergs död.

Själv har jag den personliga erfarenheten av Kleberg, att han var en i allo samvetsgrann delegat, som skötte sina åligganden på ett mönstergillt sätt, utpräglad försiktighet var en av hans grundegenskaper (en mångårig vistelse i Ryssland hade naturligtvis bidragit därtill), och kan den belägas av en liten episod från juli 1918. Han fann mig nämligen en dag sysselsatt med att skriva en dagbok, vilket upprörde honom på det livligaste, och gjorde han mig de hemskaste föreställningar om husundersökning, häktning etc. och blev ej tillfredsställd förrän jag förstört densamma.

Att Kleberg dessutom i sitt uppträdande lade i dagen den största fasthet och lugn, varigenom han lyckades övervinna även de mest kritiska situationer, har jag själv haft tillfälle att konstatera.

Det förefaller mig därför otroligt att Kleberg genom oförsiktighet, som en del velat påskina, fallit offer för bolchevikerna. Man omtalade nämligen, utan att detta påstående kunnat kontrolleras, att Kleberg en dag under striderna utdelat bröd åt de kämpande vita soldaterna, och att han vid ett annat tillfälle på gatan låtit undfalla ett yttrande, att han först då vore nöjd, när han såg bolchevikerna upphängda i träden.

Under mina upprepade besök i Taschkent under de gångna åren har jag försökt att ytterligare inhämta upplysningar om Klebergs död, men ha alla mina bemödanden ej lett till något resultat. Bolchevikerna ha säkerligen förstört alla de aktstycken, som berört Kleberg, hans namn står nämligen ej upptaget på de officiella dödslistorna från januari-upproret 1919.

Tack vare vänlig förmedling av svensken Anton Nilsson, medlem av III:dje internationalen i Moskva, som tillfälligtvis befann sig på resa i Turkestan, bereddes jag äntligen möjlighet att anträda min hemresa. Jag omtalade för honom Klebergs öde och lovade han mig att hos sovjets myndigheter göra efterforskningar för att få gåtan löst.

Får för övrigt tillägga, att hr Nilsson är av ovärderlig hjälp för sina landsmän, som äro tvungna att passera genom Moskva, och förtjänar han därför det bästa vitsord.

Stockholm den 7 oktober 1921.

(sign.) *Edm. Lindholm.*
Med. Dr.

Transumt av avskrift.

Mersine 13. 8. 1924.

Hr. Chargé d'Affaires C. Reuterschiöld,

Köpenhamn.

I Besvarelse af Deres venlige Brev af 29 Juli kan jeg meddele følgende:

Fra Svenske Røde Kors havde vi — gennem det Kgl. Danske Gesandtskab i Petrograd — medtaget en Mængde Beklædningsgestande, Skjorter, Skotøj m. m. og disse Ting fordeltes af den svenske Røde Kors Representant, Ingeniør

Johannes Kleeberg, der omtrent samtidig var ankommen til Taschkent. Det er mig bekendt, at Fordelingen ofte voldte Vanskeligheder, mest fordi de Krigsfanger, der vare traadte ind i den russiske røde Hær som Soldater, vare højst utilfredse med, at de ikke fik udleveret af den ankomne Beholdning; denne Utilfredshed gav sig minst én Gang Udslag ved Plyndring af vore Depôts, hvilken Handling jeg strængt paatalte overfor de paagældende i deres Kaserne. — Man havde lange formodet en mod Bolschevikerne rettet Kontrarevolution i Taschkent. Den brød ud d. 19' Jan. 1919 og begyndte med at de »hvide« be-mægtede sig Gouvernementspaladset og myrdede 14 af de røde Kommissærer. Opmuntret af deres Held gik de videre og vilde proklamere en »hvid Republik« af meget reaktionær Tendens; men herved mistede de deres bedste Støtte, Jernbanearbejderne, som dominerede stærkt i Taschkent og som ikke vilde opgive de ved Revolutionen vundne Fordele. Disse Arbejdere, der i Rusland er fast organiserede i Regimenter, Batailloner etc. gik over til Bolschevikerne, Revolutionen blev slaaet ned og i Dagerne 20—22 Jan. blev der i Taschkent udøvet den »røde Terror« i hele dens Rædsel; enhver blev fængslet, der formodedes at have kontrarevolutionære Tendenser, og i de følgende 14 Dage blev der i Fængslerne i Taschkent uden Dom myrdet over 4,000 Mennesker, mest af den intelligente Klasse. Den 23' Jan. sagde man mig, at Faren ved at gaa ud var drevet over, og at man atter kunde vise sig paa Gaden uden for stor Risiko, og jeg gik derfor ud for at besøge den svenske Delegerede for de tyske Krigsfanger, Ingeniør Harald Hall, der, efter at være fængslet i Omsk, var échapperet og som havde redet igennem Stepperne til Taschkent (Adresse: 15, Möllndalsbro, Möllndal, Sverige). Sammen med Hr. Hall gik jeg nu ind til Byen, men tæt ved Kauffmannssquare bleve vi tiltalte og arresterede af en Folkekommissær, der var bekendt for sin Vildhed og Hensynsløshed, og som med 6 Soldater lod os føre til Arbejderklubben i Moskovskaja Ulitza, hvor vi blev lukket ind i et daarligt lille Lokale, hvor der var 25 andre arresterede, deriblandt Kleeberg. Man havde søgt Kleeberg i hans Hjem — jeg havde skaffet ham en god Bolig hos Alexander Korotki, Ex-President for Turkestans Højesteret — men en anden Patrouille havde truffet ham paa Gaden og arresteret ham der. Vi forbleve hele Dagen og Natten i dette Lokale, hvor vi sov lidt paa Borde og Bænke. Kl. 1 ½ om Natten vækkedes jeg ved, at Kleeberg sade: Man holder paa at rope ut mig! Han tog sin Hat og Stok, thi han var altid paaklædt som til en Spadseretur i Drottninggatan, hvad vi altid havde advaret ham imod — og med et Adjö gik han ud med vedkommende Soldat, sikker paa at blive sat i Frihed og ledsaget af vore Lykönskninger. Vi andre blev om Morgenens fört til et andet Fængsel, hvor mange Mennesker daglig blev myrdet og först efter 9 Dögn slap vi begge ud. Men i Fængslet fik vi Besög af en Ven, Magister Johannes Brenning fra Y. M. C. A. der med magelös Udholdenhed og halvt forklædt som Bolschevik sögte at lette os Situationen, og som fortalte os, at Kleeberg var bleven skudt samme Nat da han blev fört bort fra os, iövrigt sammen med en östrigsk Jöde, Hr. Pollock, i hvis Hus han havde sit Kontor. Strax efter Drabet blev hans Værelse plyndret og alle hans Ejendele, Tæpper etc. borttagne af Bolschevikerne.

Efter min Lösladelse henvendte jag mig til Revolutionstribunalet og forlangte en Udskrift af Dödsdommen over Kleeberg og en Dödsattest for ham. Man vilde ikke give mig disse Dokumenter men gav (vistnok til Brenning) en lille Lap Papir, hverpaa var skrevet at »Tavarish Kleeberg maa regnes for at være död«, hverken Dato eller Underskrift.

Dette er, hvad jeg kan sige om den hæderlige, brave Johannes Kleebergs Död. Han faldte paa Ærens Mark midt i sit vanskelige og ansvarsfulde Hverv,

altid besjælet af den retfærdigste Aand for at rögte sit vanskelige Hverv. Hvis man spørger mig, om min Mening, hvorfor netop han blev dræbt, vil jeg svare, at der findes faa saa utaknemmelige Hverv som at søge at lette udbredt Nød ved Hjælp af utilstrækkelige Hjælpemidler, der ikke kan fordeles til alle. Thi de, der intet faa, vil, blandt en udannet Hob, være fjentlig stemt mod den, der fordeler og som forlanger Respekt for sin Afgørelse. Jeg tror derfor, at de »overløbne Krigsfange» alle de sletteste Elementer, har ophidset Russerne imod Kleeberg, og at han er bukket under for dette Fjendskab; at han blev søgt af 2 Patrouiller, er mig et Fingerpeg for denne Antagelse. Hele Ansvarer for dette Mord, thi der var ikke Tale om en Dom, hviler paa de russiske Bolschevikkommissærer, der ikke har kunnet forhindre denne Ugerning mod en brav ung Mand, der offrede hele sin Energi og Interesse paa det Hverv han havde faaet overdraget.

I Haabet om, at disse faa Oplysninger kan være Dem, Her. Chargé d’Affaires, til Nytte, og idet jeg meget beklager, at Tid og Sted forhindre mig i at give endnu flere Oplysninger, har jeg den Ære at forblive,

Med udsøgt Højagtelse
Deres ærbødige

Alf Brun

pt. Président de la Huitième Sous-Commission d’Echange
des Populations Grecques et Turques.

Avskrift av avskrift.

Intyg.

Efter strider, som rasat i Taschkent den 19—22 jan. d. å. mellan vänstersocialister i förening med en del av de högre klasserna å ena sidan och bolsjeviker å den andra, företogs, sedan dessa senare åter blivit herrar, masshåkningar bland motståndarne.

Torsdagen den 23 januari häktades i Taschkent, Turkestan, bl. a. även delegaten för Svenska Röda Korset, Ingeniör John Kleberg. Han fördes till ett för tillfället inrättat förvaringsrum för kontrarevolution misstänkta personer, vilket var inrymt i f. d. restauranten »Buff». Samma dag arresterades direktören i svenska beskickningen, H. Hall, och danske delegaten Kapten A. Brun. Dessa fördes även till »Buff». På kvällen vid 11-tiden kallades Kleberg ut. Han väckte då Hall och sade skämtsamt: »Man kallar ut mig. Jag får gå hem, och Ni äro tvungna att stanna här ännu en tid.» Sedan dess har ingen av oss svenskar sett Kleberg.

Till följd av att en av Undersökningskommissionens för bekämpande av kontrarevolution och spekulation medlemmar var välvilligt stämd mot mig, erhöll jag av denna tillåtelse att se igenom de provisoriskt uppgjorda listorna över dödade. I en av dessa fann jag ingeniör Klebergs namn. Efter gjord anhållan erhöll jag skriftlig bekräftelse på mordet å Kleberg. Dödsattesten lydde i översättning sålunda: »John Kleberg, svensk undersåte. Giva besked. Räknas i listan över dödade. Buhwal.»

Dessa uppgifter lämnar jag under edlig förpliktelse.

Stockholm den 20 maj 1919.

(sign.) *Josef Brenning.*

Sekreterare i H. K. H. Kronprinsessans av Sverige
Kommité för krigsfångehjälpen genom K. F. U. M.

Avskrift av avskrift.

Att Ingenjören John Kleberg, som enligt kontrakt den 8 dec. 1917 ånyo anställdes i egenskap av delegat i Svenska Röda korsets tjänst, vilken befattning han fortfarande innehade vid sin död i januari 1919, fullgjorde sina åligganden på ett i allo förtjänstfullt sätt och till Röda Korsets fulla belåtenhet, intygas.

Stockholm den 25 februari 1921.

C. Cedercrantz.

Ordförande i Svenska Röda korsets numera upplösta
Hjälpkommitté för krigsfångar.
